

Stručni rad

NEOVISNOST DJECE S POREMEĆAJIMA U RAZVOJU

Andreja Zagoršek

OŠ dr. Ljudevita Pivka Ptuj

Sažetak

U ovom ću članku predstaviti osobe sa smetnjama u razvoju, njihovu neovisnost i važnost razvijanja neovisnosti. Potpuno se slažem sa stručnjakom Brankom Jurišičem koji kaže da su osobe s razvojnim poremećajima (mentalnim, tjelesnim) sličnije osobama bez poremećaja nego što su različite od njih. Imaju želje, prijatelje, interese, probleme. U predškolskom razdoblju većina ih ide u vrtić, kasnije u školu i nakon završetka škole dobivaju posao. Ponekad su njihove potrebe za odgojem i obrazovanjem i radom različite, posebne. Ipak, moramo obratiti posebnu pozornost na razvoj neovisnosti u svakodnevnom životu.

Ključne riječi: neovisnost, smetnja, razvojni poremećaji, škola, obrazovanje.

1. Uvod

Djeca s posebnim potrebama trebaju više podrške i pomoći u svakodnevnom životu. Tako, poznajemo nekoliko razina pomoći koje dijete treba da bi bilo uspješnije. To su stupnjevi potpore nakon povremenih, ograničenih, opsežnih i sveobuhvatnih potpora (Lačen, 2001). Stoga neovisnost njihovog života dijelom ovisi o njihovim sposobnostima, a dijelom o povjerenju roditelja, jer se mnogi roditelji teško mire s činjenicom da je njihovo dijete unatoč njihovim posebnim potrebama već odrasla osoba, i dalje za njega brinu kao da je dijete. Pomažu mu u svim svakodnevnim zadacima, čak i onima koje je u stanju samostalno obavljati. Zbog toga se sposobnost djeteta s posebnim potrebama ne razvija niti povećava. Pružena pomoć mora biti usmjerena na osiguravanje najviše moguće kvalitete života. Potrebno je omogućiti što samostalniji život i veću neovisnost. To je utoliko važnije za djecu s teškoćama u razvoju, jer se polako osamostaljuju i u prosjeku postižu nižu razinu neovisnosti [1].

2. POREMEĆAJI U RAZVOJU DJETETA (MENTALNI, TJELESNI)

ŠTO JE MENTALNA RETARDACIJA (MR)? Mentalna retardacija je poremećaj koji se javlja prije navršene osamnaeste godine i karakterizira ga značajan intelektualni invaliditet, oslabljeno funkcioniranje, uključujući smanjenu sposobnost učenja, rasuđivanja i rješavanja problematičnih situacija te smanjenu sposobnost apstraktnog mišljenja i prosuđivanja.

Osobe s intelektualnim teškoćama nisu bolesne, a mentalna zaostalost nije bolest koja se može izliječiti lijekovima. Osobe s intelektualnim teškoćama imaju nerazvijen intelekt ili smanjenu sposobnost učenja, njihov je motorički i jezični razvoj lošiji. Često imaju problema na socijalnom polju i u komunikacijskim vještinama. Njihove sposobnosti mogu biti trajno oštećene, što rezultira njihovim usporenim razvojem. Istodobno, osobe s intelektualnim teškoćama imaju iste

potrebe kao i druge osobe; žele socijalne kontakte, toplinu i sigurnost, primjeren smještaj, pristup odgovarajućem obrazovanju, žele zaposlenje i neovisnost.

Karakteristike djece s teškoćama u razvoju su:

- **Zaostajanje u kognitivnom razvoju:** to znači da imaju problema u stjecanju znanja, vještina i navika, imaju manje razvijeno mišljenje, probleme u rješavanju problema.
- **zaostajanje u razvoju vizualne percepcije:** uočavaju mali broj predmeta u prirodi i na slici, najčešće primjećuju samo ono što je u središtu njihova vidnog polja.
- **slabije razvijeno pamćenje:** gradivo za učenje teško zapamte, čak i pogrešno. Skroman rječnik.
- **kratkotrajna pažnja.**
- **govorni poremećaji:** govor se sporije razvija, rječnik je sužen, mogu biti prisutni poremećaji artikulacije, tempa i ritma.
- **zaostatak u motoričkom razvoju:** gruba motorika, fina motorika i grafomotorika. Problemi u fizičkim sposobnostima i izvedbi.
- **Emocije:** utječu na ponašanje djece s MR, često reagiraju emotivnije. Dijete s MR, ako je često izloženo stresnim situacijama, postaje nemirno, nepažljivo, agresivno, zatvara se u sebe, nerado sudjeluje u grupi sa svojim vršnjacima. Istraživanja pokazuju da imaju negativnu sliku o sebi.

Dijete s MDR-om troši puno energije kako bi prevladalo svakodnevne, rutinske životne zahtjeve. Imaju smanjenu sposobnost samokontrole, smanjenu sposobnost razumijevanja okoline. Takvo dijete treba više poticaja, razumijevanja i ljubavi roditelja, učitelja i vršnjaka [2].

2.1 NEZAVISNOST DJECE S POREMEĆAJIMA U RAZVOJU

Neovisnost znači osobinu pojedinca da nije ovisan o drugima kod prosuđivanja, kod brige o sebi i općenito kod djelovanja. Koliko će brzo pojedinac biti neovisan u određenom području ovisi o dobi, životnom iskustvu, znanju, osobinama ličnosti, sposobnostima i poticajima koje dobiva na putu do neovisnosti. Predstavlja važno dobro pojedinačnog života u društvu, ali osobe s intelektualnim teškoćama polaganije se osamostaljuju i u prosjeku postižu nižu razinu neovisnosti. Vještine koje djeca bez MR uče spontano i oponašajući svoju okolinu u svakodnevnim situacijama djetetu s MR često predstavljaju veće probleme. Stoga pomažemo u razvoju njihove autonomije i neovisnosti kroz posebne odgojno-obrazovne procese. Djeci treba omogućiti da u određenim fazama razvoja pokušavaju i vježbaju donekle biti samostalni. Ako to otežavamo, potkopavamo njihovo povjerenje u vlastite sposobnosti. U odgoju neovisnosti od suštinskog značaja je razumijevanje da odgajanje neovisnosti ne znači odgajanje bez ograničenja. Ako dijete obavlja određene zadatke (npr. jede, odijeva se, pere, koristi toalet), to ne znači da je neovisno u tim zadacima ako te zadatke umjesto njega obavlja odrasli. Važno je da dijete zapravo obavlja određene aktivnosti koje može samostalno obavljati. Inače je i dalje ovisno o nekome [3].

Izuzetno je važno da i roditelj, i učitelji i drugi stručnjaci uzmu u obzir djetetove razvojne poremećaje, istovremeno ga potičući da pokušava samostalno obavljati svakodnevne aktivnosti u mjeri u kojoj to može. Svakodnevni zadaci vezani uz neovisnost su: odijevanje, obuvanje, umivanje, osobna higijena, hranjenje, uređenje životnih prostora i briga o vlastitoj urednosti, formuliranje osnovnih pravila primjerenog ponašanja, učenje elemenata koji se odnose na zdravlje, seksualnost i sigurnost te učenje pravilno se nositi s bolestima i iznimnim situacijama. Neovisnost počinjemo razvijati vrlo rano, u ranom djetinjstvu. Tako stječemo znanja, vještine, sposobnosti i osobine ličnosti koje omogućuju razvoj samosvijesti, odnosa prema sebi, svom tijelu, stava prema održavanju i utjecaju na vlastitu dobrobit i zdravlje, svijesti o vlastitoj vrijednosti i sposobnostima, samopomoći, aktivnom sudjelovanju u užem i širem okruženju, odnos prema

okolini, samodisciplini, osvajanju društvenih uloga, odnos prema drugim ljudima, suodlučivanje i samoodređenje. Kod razvijanja i održavanja neovisnost djece s posebnim potrebama, moramo biti vrlo pažljivi da zbog nepravilnosti ne uzrokuje poremećaje u ponašanju i stvaranje negativne slike o sebi [2].

Opći ciljevi na polju razvijanja neovisnosti su:

- Usvojiti elemente brige o sebi do maksimalnog stupnja neovisnosti;
- Usvojiti osnove pravilne prehrane i unosa hrane;
- Usvojiti osnovne higijenske navike;
- Naviknuti se na prikladnu i praktičnu odjeću, obuću, odgovarajući izgled;
- Naviknuti se na organizaciju vremena (dnevni red)
- Razviti ustrajnost i točnost;
- Razviti osnovna pravila primjerenog ponašanja
- Usvojiti elemente koji se odnose na zdravlje, seksualnost i sigurnost
- Naučiti se pravilno postupati u slučaju bolesti i u iznimnim situacijama.

Djeca s mentalnim i razvojnim teškoćama trebaju različit društveni kontekst da bi uspješno razvila neovisnost, gdje promatraju druge ljude i oponašaju njihovo ponašanje. Pritom stječu ponašanja koja su primjerena i odgovarajuća, koja se očekuju u određenom društvenom kontekstu, čak i ako je njihov kognitivni i socijalni razvoj usporen. Uče promatranjem, oponašanjem, a zatim provođenjem stečenog ponašanja, pa moraju biti izloženi brojnim različitim situacijama. Važno je da roditelji i osobni asistenti ne pomažu djetetu čim ono ne može nešto učiniti, da ne izvršavaju zadatke umjesto njega i povremeno djetetu postavljaju teži zadatak i koje ono barem pokušava izvršiti [4].

3. Zaključak

Neovisnost je jedan od krajnjih ciljeva odgoja i obrazovanja. Dobivanje neovisnosti proces je koji se ne postiže pretjeranim vodstvom i zaštitom, niti ograničenjima. Djelatnosti na polju usvajanja higijenskih navika, prehrane, odijevanja i obuvanja te sigurnosti i zdravlja usko su povezane sa svim područjima i uključene su u svaku aktivnost i u svaki sat odgoja i obrazovanja, života i rada djeteta, kako kod kuće tako i u širem okruženju. Od ključne važnosti u obrazovanju je, da učitelj razvija neovisnost kod svih učenika, sa i bez razvojnih teškoća.

4. Popis literature

- [1.] Görgner, J. (2017). Rojstvo otrok s posebnimi potrebami in pot k osamosvojitvi v starosti njihovih staršev.
- [2.] Novljan, E. (2004). Sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami pri zgodnji obravnavi. Ljubljana: Zveza Sožitje-zveza društev za pomočosebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije.
- [3.] Štrekelj, M. (2019). Program za spodbujanje samostojnosti oseb z motnjami v duševnem razvoju pri delu pod posebnimi pogoji. Ljubljana Pedagoški fakultet-diplomski rad.
- [4.] Vzgoja otroka s posebnimi potrebami v luči normalizacije. URL: <http://www.coping.org> (20. 3. 2021.).